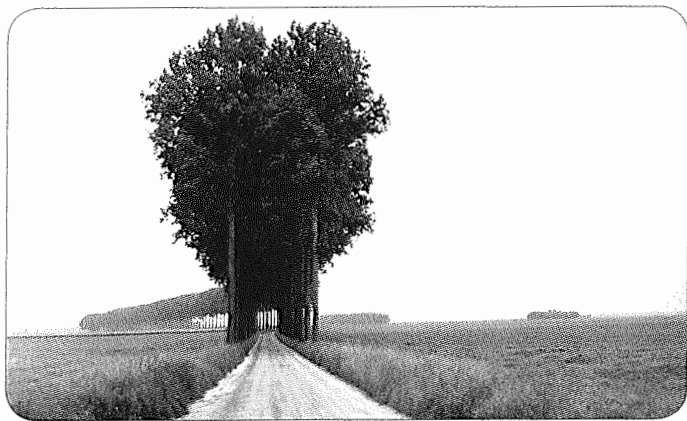

JOVES I VALORS

Prenc el títol d'aquest escrit d'una interessant publicació^[1] que probablement passi desapercebuda i que tanmateix aporta nombrosos elements per a reflexionar sobre els joves, els valors, la societat, les relacions intergeneracionals, l'educació i el paper dels educadors. Les perspectives que aporten Javier Elzo (sociòleg) i Carles Feixa (antropòleg) ajuden, en la meua opinió, a ubicar les observacions i anàlisis psicopedagògiques sobre l'adolescència o sobre adolescents particulars en els que, per raons diverses, se centra la nostra atenció-, i permeten concretar l'elusiva però imprescindible qüestió de la formació en valors.

La Generació @ (Feixa, op.cit), a la qual pertanyen els joves nascuts en les darreres dècades del segle passat, mira el món a través dels instruments electrònics; es tracta de la primera generació que participa d'Internet i que troba a través dels xats una manera, més que de conèixer gent nova, d'aprofundir relacions incipients a través d'un llenguatge propi. Els processos de socialització dels adolescents es veuen afectats per aquesta tecnologia, no només perquè esdevé una eina de relació privilegiada sino també perquè aquesta els reclou, els aïlla (en un sentit, que no en un altre), en les seves habitacions. Es podrà dir que els adolescents de totes les èpoques han buscat els seus propis llenguatges i s'han refugiat en un espai propi, inviolable especialment per als pares. Cert, com també és cert que les formes de comunicació que avui tenen a l'abast configuren un estil de vida nou, propi d'aquesta generació. Aquest estil de vida conflueix sovint en uns mateixos espais amb educadors que dimiteixen de la seva tasca (pares desbordats; o pares que miren cap a una altra banda; o pares que, encara que veuen, declinen exercir l'autoritat); o bé que la restringeixen a determinats aspectes (professors que consideren que la seva funció es instruir en continguts concrets, no educar).

En la meua opinió, i sense restar ni un bri d'importància a les peculiaritats de l'adolescència i la joventut en els nostres dies, convé reivindicar la inexcusabilitat d'educar en valors, condició sine qua non de la formació equilibrada de les persones i de la salut social, si és que es pot parlar en aquests termes. En aquest sentit Elzo (op.cit) resumeix els valors que els pares haurien d'esforçar-se en trasmetre als seus fills (i que no difereixen gaire d'aquells que haurien d'orientar la tasca educativa a les escoles i als instituts). Tot seguit els descriu, però anuncio que més interessant que llegir-los de manera aïllada és intentar veure com es relacionen i com el més general és indissociable del més concret:

La competència personal, entesa com equilibri psicològic i capacitat per entendre el món i saber-s'hi orientar. Formar en aquest valor implica formar en l'autonomia i en la iniciativa pròpies, sabent generar relacions que excloguin la dependència excessiva. Vol dir també inculcar el gust per aprendre i la necessitat de fer-ho al llarg de tota la vida.

La racionalitat, capacitat d'argumentar, analitzar, justificar les opinions, oposada a l'opinionitis, a l'acceptació de que qualsevol pot opinar de qualsevol cosa, i que la confrontació d'opinions divergents se soluciona amb la simple constatació de la seva existència. La construcció d'aquesta racionalitat és possible a base de diàleg, del contrast d'informacions, per mitjà de la paraula, aportant raons i arguments, i no només desitjos i opinions.

Els diners com a valor i el valor dels diners. Ensenyar el valor dels diners, el que costa guanyar-los, l'esforç que cal fer per obtenir-los és un objectiu en sí mateix i una eina per formar persones madures i responsables. Aprendre a vincular la possessió de diners amb el seu cost implica haver-los de guanyar i aprendre a administrar-los. Convé reivindicar que els joves treballin, en feines remunerades al seu abast, com a mitjà per fer aquests aprenentatges.

La fraternitat i la solidaritat, que permeten depassar l'individualisme basat en els propis desigs vers l'assumpció de drets i responsabilitats que no només tenen en compte a un mateix, sinó als altres, en plural.

Tolerància i necessària intolerància. Elzo considera que l'excessiva permissivitat en l'àmbit privat i la tolerància passiva o indiferència- en l'àmbit públic impideixen que emergeixin, a més de la tolerància activa (respecte profund a l'altre i les seves peculiaritats), l'autoritat en l'àmbit privat i la necessària intolerància en l'àmbit públic. L'autor reivindica la intolerància davant l'exclusió social a condició que tothom respecti els drets humans i la llei en vigor; la reivindica també davant la indisciplina reiterada, la violència i d'altres manifestacions pertorbadores de la convivència.

El compromís, que permet l'ajust entre els grans valors (ecologia, tolerància, pacifisme...) i l'actuació quotidiana, que es concreta en valors més concrets: responsabilitat, esforç, acceptació de límits, la participació, la feina ben feta... Sense aquests, els altres es queden en un discurs, en una declaració d'intencions inquestionables, però que no porta enlloc.

La utopia per una societat millor, perquè la utopia pressuposa alhora un ideal pel qual lluitar i una presa de consciència de l'esforç que implica acostar-s'hi. La utopia que no la quimera-forma part del que és racionalment pensable tenint en compte els condicionaments amb els quals hem de viure (op.cit, 24). La utopia, per tant, no és una idea romàntica, sinó un projecte que exigeix racionalitat i competència.

Preocupats com estem pels resultats que obtenen els estudiants en les avaluacions externes, trobarem el temps per pensar en aquests valors? Hi haurà, entre els projectes de millora i plans estratègics per al promoció de l'autonomia dels IES de Catalunya referències concretes a la formació en valors dels joves? Veurem campanyes institucionals dirigides a promoure les capacitats educatives dels pares com algunes que tímidament apuntaven mesos enrera-? Participarem en accions que denunciïn el trist espectacle dels reality show a les televisions, la cridòria pública, les mentides dites com veritats incontestables, la falta de pudor i de vergonya, tot plegat erigit en antivallors? Podrem educar en valors als joves si no ens hi impliquem?

Isabel Solé

Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació.
Facultat de Psicologia, UB

Nota:

[1]: ELZO, J., FEIXA, C., GIMENEZ-SALINAS, E. (2006)

Joves i valors, la clau per a la societat del futur.

Barcelona: Fundació La Caixa.